

Goupil Galerisi ve Sanat Ticareti

Selin Aran*

ÖZET

1841 yılında Adolphe Goupil tarafından kurulan Goupil & Cie, reproduksiyonlar satarak sanat piyasasına girdi ve zamanla büyüyerek dünyanın en önde gelen sanat galerilerinden biri oldu. Goupil'in atölyesi geliştirdiği yeni baskı tekniklerini ucuz sanat pazarlamak için kullandı. Sanatı zengin ve elit bir kesimin tekelinden çıkararak farklı sosyal ve ekonomik kesimlere yaydı. Goupil baskı satışına çağdaş sanatçıların eserlerinin hem kopya hem de orijinallerinin ticaretini ekledi. Goupil & Cie'nin Londra, Berlin, Viyana, Brüksel, Lahey ve New York'ta şubeleri vardı, böylece Avrupalı sanatçıların dünyanın her yerinde tanınmasını sağladı. Galerinin temsil ettiği ve eserlerini İstanbul'dan New York'a kadar pek çok yere sattığı ünlü sanatçı Jean-Léon Gérôme, Adolphe Goupil'in kızı ile evliydi. Gérôme'un öğrencisi Şeker Ahmed Paşa şirketin Osmanlı sarayına da tablo satmasına aracı oldu. Adolphe'un oğullarının şirkette çalışmalarının yanında şirketin ilerdeki ortakları da evlilikleri yoluyla Adolphe Goupil'in ailesine dahil oldular. Adolphe Goupil'in emekliliğinden sonra şirketin uluslararası sanat ticaretinde güçlü kalmasının belki de en önemli etkenlerinden biri bu aile bağlarıdır. Şirket isim değiştirse de Adolphe Goupil ismini dünya çapında tanınan bir marka haline getirdiğinden dolayı farklı ülkelerdeki halefleri Goupil ismini markalarında kullanmaya devam ettiler. Bu makale, sanat ticaretini globalleştirme, son teknoloji baskı yöntemlerini geliştirmesi ve bu yöntemlerle sanatı yeni kitlelere açması bakımından Goupil & Cie'nin 19. yüzyıl sanat dünyasına etkisini incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Goupil Sanat Galerisi, Adolphe Goupil, Reproduksiyon, Baskı, Tablo, Sanat Ticareti, Jean-Léon Gérôme

ABSTRACT

Founded in 1841 by Adolphe Goupil, Goupil & Cie entered the art market by selling reproductions and grew to become one of the world's leading art galleries. Goupil's studio used the new printing techniques they developed to market inexpensive art. It removed art from the monopoly of the rich elite and propagated it among different social and economic classes. Goupil added the reproductions and originals of works by contemporary artists to their inventory. Goupil & Cie had branches in London, Berlin, Vienna, Brussels, The Hague and New York which introduced European artists to viewers in all corners of the world. Jean-Léon Gérôme, the famous artist whose works were sold to many places from İstanbul to New York and represented by the gallery, was married to Adolphe Goupil's daughter. Gérôme's pupil Şeker Ahmed Paşa facilitated sales between the Ottoman court and Goupil & Cie. In addition to Adolphe's sons working in the company, the future partners also joined Adolphe's family through their marriages. These family bonds were possibly among the most important reasons that the company remained strong within the international art trade after Adolphe Goupil retired. Even though the new partners changed the company name, Adolphe Goupil had made his name into such a recognizable international brand that his successors continued using his name in their marketing. This paper aims to study the effects of Goupil & Cie in the nineteenth century art world in terms of its globalizing art commerce, developing high technology printing techniques and thus making art accessible to a new audience.

Keywords: Goupil & Cie, Adolphe Goupil, Reproduction, Print Making, Painting, Art Dealing, Jean-Léon Gérôme

Adolphe Goupil ve Galerinin Kuruluşu

Jean-Michel-Adolphe Goupil (1806-1893), eczacı Auguste Goupil ve eşi Anne Lutton'ın oğlu olarak 1806'da Paris'te doğdu. Anne tarafından, 18. yüzyılda önemli ressamlar çıkarmış Drouais ailesinin bir üyesiydi. Adolphe Goupil'in kurduğu Goupil & Cie¹ gravür reproduksiyonlar satarak sanat piyasasına girmesine rağmen zamanla büyüyerek 19. yüzyılda önce Avrupa'nın, sonra da dünyanın en önde gelen sanat galerilerinden biri oldu. Goupil'in şirketi 1829 ile 1919 arasında, değişen yöneticilerine bağlı olarak farklı isimler aldı; ancak karışıklık çıkmaması amacıyla araştırmacılar Goupil & Cie ismini kullanmışlardır.

1829'da, Montmarte Bulvarı 12 numarada baskı ustası olarak çalışmaya başlayan Adolphe Goupil, Alman baskı resim satıcısı Henry Rittner (1802-1840) ile ortaklık kurdu. Rittner & Co olarak kurulan şirket Goupil'in ortaklığa yükselmesiyle, 1931'de Rittner & Goupil ismini aldı. Şirketleri geleneksel taş baskı ve bakır levha gravür tekniklerini kullanarak sanat eserlerinin çoğaltılması ve bu baskıların ticareti üzerine kurulmuştu. Rittner, Paris'e Alman baskılarının ticaretini yapmak üzere taşınmıştı. Rittner'in ailesinin Dresden'de baskı ticareti ile ilgilenmesi, şirketlerinin satış ağını Avrupa'da genişletmelerine yardımcı oldu. Eski ustaların yanında Salon'larda² resimlerini sergilemiş sanatçıların da işlerinin kopyalarını satıyorlardı. 1840'a kadar olan sürede şirket en tanınmış baskı ustalarının ürettiği bakır oyma baskılarıyla ün saldı.

1840'ta Rittner'in ölümüyle şirket dağıldı ve 1841'de Goupil gravür basımcısı Théodore Vibert (1816-1850) ile bir ortaklık kurdu. Şirketin ismi 1841'de Goupil & Vibert, 1846'da Goupil ve Vibert & Cie olarak değişti. Bu süreçte şirket konumunu da birkaç defa değiştirdi: önce Lancry Sokağı 17 numara, sonraki sene Montmartre Sokağı 19 numara ve Enghien Sokağı 12 numaraya

1 Adolphe Goupil'in portresi

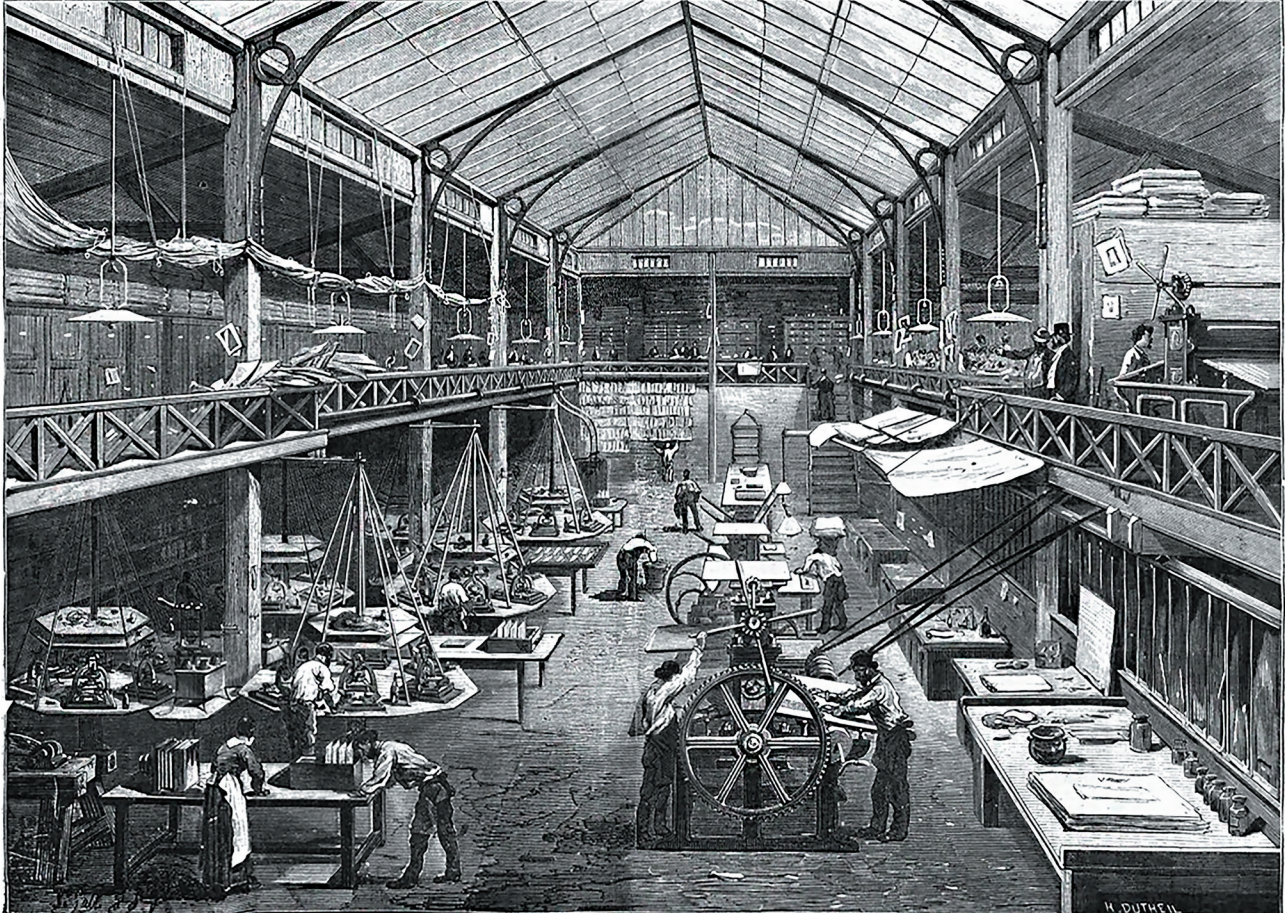
yerleşti. Şirket uluslararası bir market için çalışıyordu. 1848'e kadar Goupil ve Vibert önce Londra'da, sonra New York'ta Broadway Sokağı 289 numarada birer şube açtılar. Vibert 1850'de vefat etti. 1850'de şirket Goupil & Cie ismiyle en ünlü kimliğine büründü. 1856'da fotoğrafik reproduksiyon teknikleriyle ilgilenen Léon Boussod şirkete katıldı.

20. yüzyılda sanat baskıları, özellikle de reproduksiyon baskılar sanat dünyasında önemini yitirmişti; ancak 19. yüzyılda bu baskılar çok daha önemliydi.³ Sanatı geniş bir kitleye yaymadaki rolleri biliniyor ve değer görüyorlardı. İyi bir baskı, kötü bir resimden daha değerliydi. Sanatçılar da

1 "Cie", Fransızca "compagnie", yani "şirket" kelimesinin kısaltmasıdır.

2 Salon, Paris'teki Güzel Sanatlar Okulu'nun yıllık ya da iki yılda bir düzenlediği sergiydi. 19. yüzyılda Batı sanatı için en önemli etkinlikti.

3 Helena E. Wright, *Gérôme and Goupil: Art and Enterprise* kitap incelemesi, *CAA Reviews*, 1 Mayıs 2001, caareviews.org/reviews/409

2 Goupil'in Asnières'deki atölyesinin gravürü, H. Dutheil, *L'illustration*, 12 Nisan 1873, s. 253.

resmin reproduksiyon telif haklarının satışından tek bir tuvale kıyasla daha çok para kazanabiliyor ve eserlerini daha çok kişiye ulaştırabiliyorlardı. 19. yüzyılda sanat baskıları hem sanatçılar hem halk hem de basımcılar için önemliydi. Goupil & Cie ile çalışan sanatçılar eserlerini daha yüksek fiyatlara satabiliyorlardı. Ortaklığın bir diğer getirisi de ün oldu. Baskıların ve sonraki yıllarda fotoğrafların satışları, Goupil'in desteklediği sanatçıların popülerliklerini sürdürmelerine yardımcı oldu.

Adolphe Goupil yalnızca bir basımcı değil, aynı zamanda bir pazarlama dehasıydı. 19. yüzyılda giderek daha çok öne çıkan bir sosyo-ekonomik orta sınıf oluşmuştu. Bu orta sınıfın talebi de ucuz sanattı. Bu talebi karşılamak için Goupil usta zanaatkarları tabloların kopyalarını yapmaları için

işe aldı. Bu süreçte Paris'in kuzeyindeki Asnières kasabasında kurulan ve 1869'da açılan atölye çok etkiliydi. Goupil, Paris'e bağlı, şehrin kuzeybatısında ve şehre 7 km uzaklıktaki Asnières-sur-Seine kasabasındaki imalathanesinde tahta oyma, gravür, fotoğraf ve heykel⁴ yöntemleriyle tabloların muazzam miktarda kopyasını çıkartan ustalar çalıştırdı. Neredeyse bir yüzyıl süren bir dönemde Goupil yeni geliştirilen baskı üretim yöntemlerini ve fotoğraf teknolojilerini ucuz sanat pazarlamak için kullandı ve böylece sanat baskıcılığını endüstri çağına taşıdı.

4 Goupil & Cie, Gérôme dahil olmak üzere bazı sanatçıların eserlerindeki figürlerin alçı ve bronzdan heykel olarak kopyasını çıkartmıştı. Bkz. Wright, a.g.e.

Reprodüksiyondan Sanat Tüccarlığına

1840'larda Goupil baskı satışına orijinal çizim ve tablo ticaretini de ekleyerek işi genişletti. Bu süreç, Goupil'in 1844'te Salon'da sergilenen Charles Landelle'in *Idyll* ve *Elegy* adında iki eserini satın almasıyla başladı. Eserleri reproduksiyon haklarıyla birlikte satın aldı ve sanatçıyla sözleşme imzaladı. Bu sözleşmeye göre, Landelle eserlerini Goupil & Cie'ye önermeden önce reproduksiyon haklarını devretmediğini taahhüt etti. Bu noktadan sonra şirket reproduksiyonunu yapmayı planladığı resimleri satın almaya başladı.

Goupil & Cie'nin küçük kartpostallardan dev birebir reproduksiyonlara uzanan geniş fiyat skalasına orijinal eserler de eklendiğinde, şirket her kesime ve her keseye hitap eder hale gelmişti. Bu sayede Goupil de sanat üretiminin her aşamasından kâr elde edebiliyordu. Bir tablo ne kadar popülerse o kadar çok çoğaltılırdı. Bir resim Goupil'in ilgisini çektiyse, satın aldıktan sonra bazen öncelikle bir replikasını yaptırırdı. Böylece resim satışa çıkarsa, usta gravürü için kopyasını kullanabilirdi. Reproduksiyon işlemi bittiğinde replika da satışa çıkardı. Farklı reproduksiyon tekniklerinin en detaylısı ve üst seviyesi olarak görülen gravür işlemi pahalı ve zaman tüketici olduğundan bütün bu süreç birkaç yıl sürebilirdi. Örneğin, Gérôme'un resimlerinden sadece altısı gravür yöntemiyle çoğaltıldı.

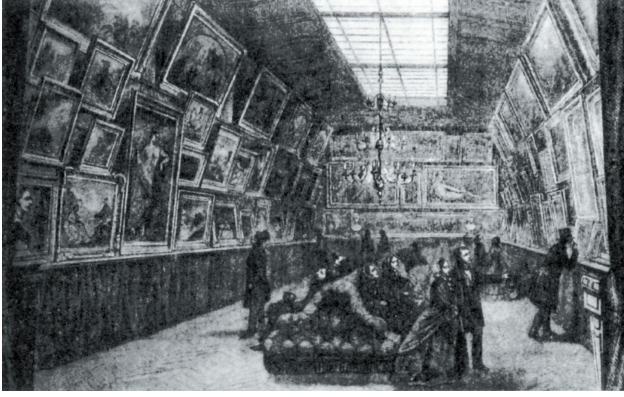

3 Goupil & Cie, Paris Opera Meydanı şubesi

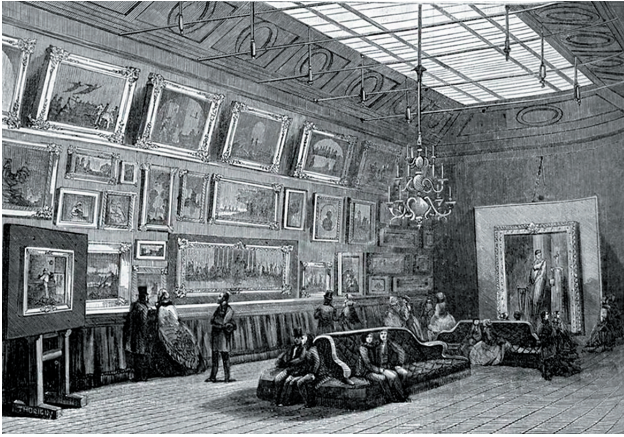
Galeri, Opera Meydanı 2 numarada Jean-Auguste-Dominique Ingres, Paul Delaroche, William-Adolphe Bouguereau ve Jean-Léon Gérôme gibi akademik sanatçıları sergilemeye devam ederken, Montmartre Bulvarı'ndaki odalar Jean-François Millet, Félix Ziem, Charles-François Daubigny ve Jean-Baptiste-Camille Corot gibi Barbizon okulundakileri içeriyordu. Bunların yanında izlenimciler ile İtalyan ve Hollandalı eski ustaların resimleri de sattıkları ve çoğalttıkları eserler arasındaydı. Atölye, Goupil baskı kopyalarıyla 1870'lerde Goupil'in basımevi için çalışan Alberto Pasini ve Francesco Paolo Michetti gibi İtalyan ressamaların da tanıtımını yaptı. Firmayla özdeşleşen Neo-Grek stilin yanında pitoresk akım da bu dönemde popülerdi. Bu akımın temsilciliğini başta Charles Landelle ve Charles Jalabert, sonraki yıllarda ise William-Adolphe Bouguereau ve Hugues Merle yapmıştı. 1861 ve 1875 yılları arasında bu ressamaların 300'den fazla eseri Goupil'in envanter defterlerinde bulunur.

Sanatçıların işlerini çoğaltmak için 1850'lerde şirket küçük kopyalar için fotoğrafı kullanmaya başladı ve sonraki yıllarda yeni teknikleri adapte etti. Önce, Fransa'da "photoglyptie" olarak bilinen, İngilizcesi "woodburytype" olan bir fotomekanik yöntemi kullandılar. 1867'de woodbury tekniğinin Fransa'da kullanım haklarını satın alarak baskı kalitesini artırdılar. Bu teknik çok sayıda resmin basılmasına olanak sağladığı gibi resimlerin ışığını da etkilemiyordu. Woodbury tekniğini, fotogravür⁵ ve Michel Manzi'nin mükemmelleştirdiği tipogravür⁶ tekniği ortaya çıkıncaya kadar kullanmaya devam ettiler. Manzi, tipogravür tekniğini 1873 gibi erken bir yılda benimsemişti ve Asnières'deki atölye bu tekniği kapıncaya kadar kullandı.

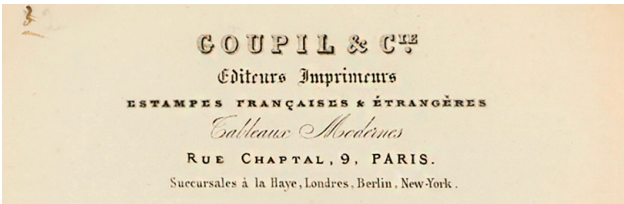
- 5 Fotogravür, pozitif ve saydam bir fotoğrafın ışığa duyarlı bir madde ile kaplanarak aynı boyda bir metal yüzeye yapıştırılması içeren bir baskı yöntemidir. Metal plakadaki fotoğraf suya batırıldığında ışığa az maruz kalmış yerleri suda dağılır. Ortaya çıkan desenli metal levhanın mürekkeple kaplanıp kâğıda basılmasıyla orijinal resmin pek çok kopyası elde edilebilir.
- 6 Tipogravür, Boussod, Valadon & Cie'nin kendi katalog ve sanat yayınları için kullandığı bir fotomekanik baskı yöntemidir. Tipogravür, cama basılmış negatif bir görüntünün kimyasal yöntemle metal levhaya geçirilmesiyle başlar. Elde edilen metal, negatif kâğıda baskı için kullanılır.

4 Goupil & Cie, Chaptal Sokağı'nın gravürü, 1860'lar

5 Chaptal Sokağı'ndaki galerinin gravürü, *Le Monde Illustré*, 12 Mayıs 1860

6 Goupil & Cie'nin Paris, Londra, Berlin, New York ve Lahey'de şubeleri olduğunu gösteren antetli kâğıdı, 1875, Inv. F/21/144, Archives Nationales, Pierrefitte-sur-Seine

1858'de "Fotoğraf Galerisi" adı altında, toplu üretimle çerçevelemeye uygun fotoğrafik reproduksiyonlar yapmaya başladılar. 1860'ların sonundan itibaren basılan fotoğrafların çoğu her müşteriyi memnun etmek için farklı formatlar, boyutlar ve fiyatlar içeren bir albümde toplanırdı. En pahalıları çerçevelemeye elverişli fotoğraflardı. Daha küçük kartvizitler veya albüm kartları daha

hesaplıydı. Sonradan basılan fotogravür versiyonları ise daha lükstü. Goupil şirketi tarafından geliştirilen fotogravür tekniği, fotoğrafları bakır levha ile basma tekniğiydi. Bu teknik orijinal levhaya zarar gelmeden binlerce kopyasının çıkartılmasını sağlıyordu. Üretim ve satış fiyatlarını düşük tutmak için çoğu fotogravür siyah-beyaz basılırdı ancak Gérôme'un *Phryne Areopagus Önünde* (1861) tablosu gibi çok popüler olan birkaç eser renkli de basıldı. Özgün oyma baskılar fotoğraftan daha sanatsal sayılıyordu ve Goupil'in orta sınıf müşterilerine hitap ediyordu. Daha üst sınıf için ise zor bir teknik olan hakkak kalemi ile oyulmuş kopyalar vardı. Daha ucuz çoğaltma tekniklerini de kullanmaktan çekinmediler; fotogravür, leke baskı⁷, çukur baskı⁸, ve heliografi⁹ kullandıkları teknikler arasındaydı.

Global Sanat Ağları: Goupil Galerisi'nin Şubeleri

Adolphe Goupil ilk olarak Montmartre Bulvarı'nda, 12 ve 15 numarada iş kurmuştu. 1857'de ana merkezlerini Chaptal Sokağı 9 numaraya taşıdılar. Burada Goupil'in sanatçı stüdyosu ve konaklama evi olarak da kullandığı köşkü bulunuyordu. Montmartre Bulvarı 19 numarada da bir şube açtılar. Opera Meydanı 2 numara ise Goupil'in asıl satış galerisiydi. Bu galeride eski ustalarla birlikte çağdaş Salon eserleri de sergileniyordu. Asnières'de üretilen işler Paris'in dışındaki diğer Fransız kasabalarına da satılıyordu. Goupil & Cie, 19. yüzyıl Fransız sanat piyasasında merkezî bir güç olmuştu. Adolphe Goupil, Fransa'yla yetinmeyerek sanat reproduksiyonu ve orijinal eser satışı üzerine dayalı uluslararası bir ticaret ağı kurdu.

7 Leke baskı, "aquatint" olarak da bilinen, bakır levhaya kimyasal aracılığıyla suluboya stilinde desenin işlenmesi ve bu levhanın mürekkep kaplanarak matbaada kâğıda basılmasıdır.

8 Çukur baskı tekniğinde, desen metale oyulur. Metal plaka mürekkeple kaplanır ve kumaşla silinerek mürekkebin fazlası alınır. Böylece sadece oyulmuş alanlarda mürekkep kalır ve bu desen kâğıda geçirilebilir.

9 Heliografi, bir makine kullanmadan, güneş ışığının direkt kimyasal kaplı metal veya cam tabaka üzerine yansımalarıyla oluşan bir baskı tekniğidir.

Goupil & Cie'nin Londra, Berlin, Viyana, Brüksel, Lahey ve New York'ta şubeleri vardı. Şubelerinin yanı sıra ticaret yaptıkları şehirler arasında İskenderiye, Dresden, Cenevre, Zürih, Atina, Barcelona, Kopenhag, Floransa, Havana, Melbourne, Sydney ve İstanbul vardı. Uluslararası genişleme daha geniş bir müşteri kitlesine erişim gibi faydaların yanı sıra farklı kültürel ve ekonomik çevrelere uyum sağlama gereği gibi zorlukları da beraberinde getirdi.¹⁰ Goupil'in reproduksiyonları beraber çalıştığı sanatçıların dünya çapında tanınmasını sağladı.

10 Agnès Penot, "The Perils and Perks of Trading Art Overseas: Goupil's New York Branch," *Nineteenth-Century Art Worldwide*, 16-1 (İlkbahar 2017), s. 1-6.

Londra

Londra'daki şube 1840'larda açıldı. İlk yeri, Southampton Caddesi 17 numaraydı. 1875'te Goupil & Cie, Holloway & Sons şirketini ve satış galerilerini devraldığına Bedford Sokağı 25 numaraya taşındı. Sonrasında Covent Garden, New Bond Sokağı 116 ve 177 numara ve Regent Sokağı 5 numara gibi farklı yerleşkeleri oldu. Regent Sokağı'ndaki Goupil Galerisi 1941'de bombalanarak tamamen yıkıldı. Londra şubesi ilk yıllarında basık satışı yapıyordu, sonra işi çizim ve tablo satışını da dahil ederek genişletti. Bedford Sokağı'na taşınmasıyla galeri düzenli olarak Avrupalı ressamların sergilerini açtı. Barbizon okulunun bazı örneklerini de sergilediler.

7 Londra şubesinin içi, Ekim 1927, Tate Archive TGA 8314/1/7/12

Londra Galerisi 1897'ye kadar David Croal Thomson (1855-1930), 1901'den itibaren de William Marchant (1868-1925) tarafından yönetildi. Thomson'un özellikle James McNeill Whistler'a ilgisi vardı ve sanatçının eserlerini sanat eleştirmenlerinden büyük övgüler alarak sergiledi. Thomson bir yandan da Barbizon okuluna ilgi duyuyordu ve 1890'da *Barbizon Okulu Ressamları* isminde bir kitap yayınladı. Thomson'un izlenimciliği İngiltere'de yayma çabaları ise başarılı olamadı, 1889'daki Monet sergisi çok az ziyaretçi çekti. William Marchant, Fransa'da eğitim almış ve 1890'larda Goupil'in Fransa ofislerinde çalışmıştı. Londra'daki galeri, Charles Conder ve Philip Wilson Steer gibi geç 19. yüzyıl ve erken 20. yüzyıl İngiliz sanatçılarının işlerini de sergiledi.

New York

1848'de Goupil, Vibert & Co ismiyle açılan New York şubesinin ilk yöneticisi William Schaus (1821-1892) oldu. Bu yıla kadar Avrupa sanatının ticareti Amerika piyasasına girememişti ve resim ithalatı neredeyse yoktu ama Goupil, Vibert & Co Amerika marketinin müthiş potansiyelinin farkındaydı ve rakip galeriler olmamasından istifade ettiler.¹¹ New York şubesi de Paris ve Londra şubeleri gibi şehir merkezinin en kalabalık sokaklarından birine kurulmuştu. 1849'da Goupil, Paris'te Amerikalı sanatçıları destekleyen ve yaşayan Fransız sanatçıların eserlerini Amerika'da satmayı hedefleyen bir girişime dahil oldu.

Paris'teki merkez, yönetici Schaus'un çalışanlar ve müşterilerle olan sorunlarından dolayı New York şubesinin yönetiminden pek memnun değildi. Schaus'un 1852'de istifa etmesiyle Adolphe Goupil en büyük oğlu Léon'u şubeyi düzene sokması için New York'a gönderdi. Ne yazık ki Léon Goupil 1855'te genç yaşta öldü. Yerini 1857'den itibaren Michael Knoedler (1823-1878) doldurdu ve şubenin ismi "M Knoedler & Co, Goupil'in Halefi" oldu. Knoedler, Almanya doğumluydu; 1844'te Paris'te Goupil ile çalışmaya başlamış, 1852'de New York şubesine gönderilmişti.

11 Penot, a.g.e., s. 2.

Adolphe Goupil'in 1883'te emekli olmasından sonra Goupil'in Fransa'daki devamı olan Boussod, Valadon & Cie şirketiyle Knoedler'in ilişkisi sallantılı oldu. Boussod, Valadon & Cie de New York'ta şube açmaya kalkışınca, iki firmanın da isimlerinde "Goupil'in Halefi" ibaresini kullanmak istemesi bir telif hakkı davasına yol açtı. Davanın sonucunda iki firmanın da Goupil ismini kullanmasına izin verildi ve Knoedler 20. yüzyılda reklamlarında Goupil ismini kullanmaya devam etti.¹² 2011'de kapanınca kadar New York şubesi M Knoedler & Co adıyla sanat ticaretine devam etti.

Goupil aracılığıyla Amerika'da en popüler olan ressam, Charles Kuwasseg, Adolphe Bouguereau ve Jean-Léon Gérôme oldu. Camille Corot, Karl Daubigny ve Félix Ziem gibi Barbizon okulu sanatçıları da onları takip etti. New York şubesi finansal olarak beklendiği kadar kâr edemedi, ancak pek çok önemli Fransız sanatçıyı Amerikalı sanatseverlere tanıtarak sanat piyasasında iz bıraktı.

Lahey

Hollanda'nın Lahey şehrindeki şube 1830'larda, Vincent van Gogh (1820-1888) tarafından Spuis Sokağı'nda kurulmuştu. Hollandalı ressam Vincent van Gogh'un amcası Vincent van Gogh (yeğenleri Vincent ve Theo kendisine "Cent Amca" diye hitap ediyordu) bir süre Paris'te, Goupil'in ana merkezi olan Chaptal Sokağı 9 numarada yaşamıştı. 1861'de Van Gogh galerisini Plaats Meydanı 14 numaraya taşıyarak Goupil ile ortaklık kurdu. Vincent van Gogh kötüleşen sağlığı sebebiyle 1872'de emekli oldu ancak hisselerini 1878'e kadar Goupil & Cie'de bıraktı. Sorumluluklarını Adolphe Goupil'in oğlu Albert Goupil devraldı. Amca van Gogh'un hiç çocuğu olmadığı için aile yeğenlerinin onun işini devam ettirmesini bekliyordu.

Ünlü ressam Vincent van Gogh (1853-1890), 1869'da şirkete katıldı; kardeşi Theo van Gogh (1857-1891) 1873'te onu izledi. Brüksel şubesinde işe başlayan Theo, 1878'de Dünya Fuarı için Paris'e

12 Penot, a.g.e., s. 10-11.

DE FIRMA GOUPIL & Co.

Voorheen

(Deze foto werd genomen tijdens de Huwelijksfeesten van H. M. de Koningin).

Thans.

8 Goupil & Cie, Lahey binasının dışı, solda 1901 ve sağda 1905

çağırılmıştı. Fuar bittikten sonra da Paris'te kalma teklifi aldı. 1881 ile 1890 arasında Théo, Goupil & Cie'nin Montmartre Bulvarı'ndaki şubesinin müdürlüğünü yürüttü. Bu sürede yaklaşık 1000 tablo sattı. Sattıklarının arasında Barbizon okuluna dahil sanatçıların işleri vardı. Theo izlenimci ressamların da eserlerini envantere dahil etmeye başladı. 1888'de Claude Monet'nin en son 10 manzara resmi Theo van Gogh aracılığıyla satın alındı ve sergilendi. 1887'de Edgar Degas'nın eserlerini satın aldılar. Theo, Paul Gauguin'in işleriyle de ilgileniyordu ve Camille Pissarro ve Jean-François Raffaelli için de solo sergiler düzenledi.

Vincent da 1869'da Lahey'de ve 1873-74'te Londra'da olmak üzere bir süre Goupil galerilerinde çalıştı. Vincent kardeşine 19 Kasım 1873 tarihli mektubunda Londra şubesini Lahey şubesi kadar heyecanlı bulmasa da, Goupil gibi iyi bir şirkette birlikte çalışmalarından ne kadar çok memnun

olduğunu yazmıştı.¹³ Theo'nun Goupil'deki kariyeri ilerlerken, Vincent iş hayatına alışamamıştı. Vincent 1876'da Léon Boussod tarafından işten çıkarıldı ama ressamın dolaylı olarak Goupil & Cie ile bağlantısı devam etti. Bu yıllarda Vincent resim ve çizim öğrenmeye başladı. Çalışması *Çizim Dersleri* isimli kitabın üzerinden ilerliyordu. Bu kitap 1868-1873 yılları arasında Jean-Léon Gérôme'un katkılarıyla Charles Bargue tarafından derlenmiş ve Goupil & Cie tarafından basılmıştı.¹⁴ Lahey şubesinin başına 1867'de Herman Gijsbert Tersteeg (1845-1927) geçmişti. 1880'de Vincent eski müdürü Tersteeg'ten bu kitabın bir kopyasını

13 Vincent Van Gogh'tan Theo Van Gogh'a mektup, 19 Kasım 1873, Londra, vangoghletters.org/vg/letters/let015/letter.html

14 Özgün Fransızca ismi *Cours de Dessin* olan kitap, 2003 yılında Gerald M. Ackerman ve Graydon Parrish tarafından düzenlenerek tekrar baskıya girdi. (archive.org/details/C.BargueDrawingCourse)

9 Goupil & Cie, Lahey binasının iç görünümü, 1890'lar

10 Theo van Gogh'un kartviziti

istemişti. Theo van Gogh'un aracılığıyla Tersteeg, Vincent'a kitabı ödünç verdi. 1888'de Van Gogh eserlerini Tersteeg'e sunmaya çalıştı. Mart 1888'de bazı resimlerinin iyi olduğunu ve Goupil galerilerinde satılabileceğini düşünerek kardeşi Theo'ya Arles'den yazdı: "*Tersteeg'e resimlerimden birini göndermeyi düşünürsen karşı çıkmam.*"¹⁵ Vincent'in Goupil aracılığıyla resimlerini satma çabaları başarılı olmadı ama kardeşi Theo hayatının sonuna kadar Goupil'in Montmartre şubesinde çalıştı ve ressam kardeşini bu sayede maddi olarak destekledi.

Aile Şirketi

Adolphe Goupil kurduğu şirkete zamanla aile üyelerini de kattı. Adolphe, Ağustos 1829'da Belfortlu Victoire Brincard ile evlenmişti. Çiftin beş çocuğu oldu: Léon (1830-1855), Amélie (?-1866), Albert (1840-1884), Marie (1841-1912) ve Blanche (1845-?). Çocuklarından Léon, Albert ve Marie, Goupil & Cie şirketiyle bağlantılıydı.

Goupil'in Chaptal Sokağı'ndaki stüdyosu sanatçı Paul Delaroche'u (1797-1856) çok ünlü ve zengin yapmıştı. Delaroche'un öğrencileri arasında da Goupil ile çalışmanın para ve ün getireceği yayılmıştı. Goupil, Delaroche'un öğrencilerinden Jean-Léon Gérôme (1824-1904) ile bir iş birliği kurdu.

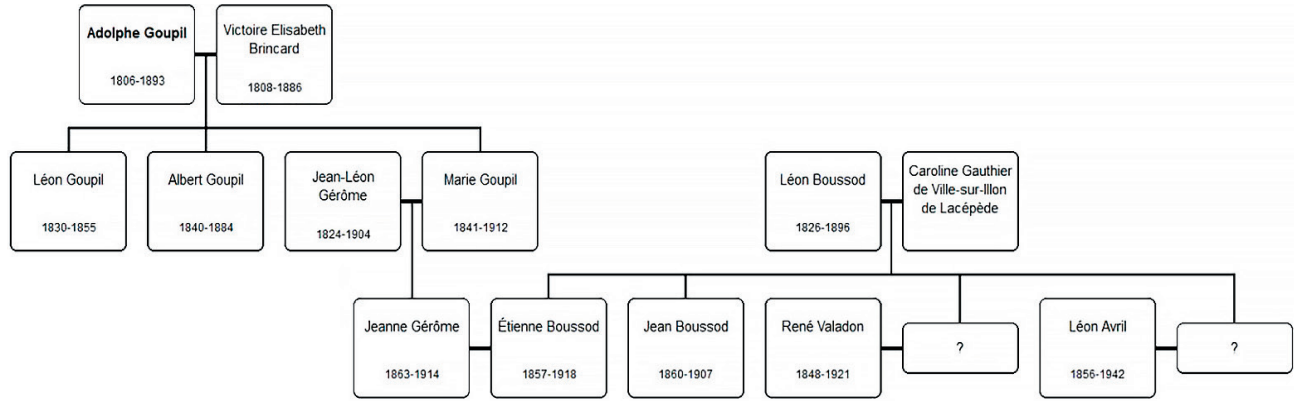
Gérôme'un klasik ve Oryantalist stildeki işlerinin pek çok kopyasını çıkarttı. Gérôme 1863'te Adolphe Goupil'in kızı Marie (1841-1912) ile evlendi.

Goupil işlerini Gérôme'dan direkt olarak satın alıyordu. Goupil'in anlaşma yaptığı diğer sanatçılara benzer olarak Gérôme'un da tablolarını Goupil & Cie çoğaltıp basmadan satmasına izni yoktu. Goupil ile iş birliği Gérôme'un dünya çapında ünlü olmasını sağladı. Goupil, Gérôme'un işlerinin çok sayıda baskısını yaptı ve İstanbul'dan New York'a uzanan bir kitleye ulaşmasını sağladı. 1864'te Gérôme, Paris'teki Güzel Sanatlar Okulu'na profesör olarak atanınca, işlerini beğendiği öğrencilerini de Goupil'e yönlendirmeye başladı. Gérôme, Goupil & Cie'nin Osmanlı İmparatorluğu'na sanat eseri satmasında da önemli bir rol oynadı. Şirketin Osmanlı ile olan pazarlıkları Gérôme aracılığıyla oldu,¹⁶ Osmanlı tarafında ise Gérôme'un eski öğrencisi Şeker Ahmed Paşa saray adına iş ilişkilerini yürüttü.¹⁷ Adolphe Goupil'in oğullarından Léon (1830-1855) ve Albert (1840-1884) de şirkette görev aldılar. Léon Goupil 1852'den 1855'teki ölümüne kadar şirketin New York şubesinin başındaydı. Albert Goupil 1870'lerden başlayarak 1884'teki ölümüne kadar Goupil & Cie bünyesindeydi. Aile serveti sayesinde geniş bir sanat koleksiyonu oluşturmuştu. Albert

15 Vincent Van Gogh'tan Theo Van Gogh'a mektup, 25 Mart 1888, Arles, vangoghletters.org/vg/letters/let589/letter.html

16 Mary Roberts, *İstanbul Karşılaşmaları*, çev. Zeynep Rona, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016, s. 129.

17 Gülsen Sevinç Kaya, "Dolmabahçe Sarayı İçin Goupil Galerisi'nden Alınan Resimler," *Osmanlı Sarayı'nda Oryantalistler*, TBMM Milli Saraylar, İstanbul 2006, s. 73.

11 Goupil, şirket ortakları ve sanatçı Jean-Léon Gérôme'un akrabalık ilişkilerini gösteren aile ağacı, Selin Aran

Goupil'in koleksiyonlarında iki gezinin önemli rolü vardır. İlki, 1858'de ressam Charles Jalabert ile gittiği İtalya gezisidir. Burada Albert'in İtalyan Rönesans sanatına olan ilgisi arttı. İkincisi ise 1868'de kız kardeşi Marie'nin eşi Jean-Léon Gérôme'un düzenlediği Orta Doğu gezisi oldu. Bu gezide Gérôme, Albert'e fotoğrafçı rolünü vermişti.¹⁸ Gérôme'un bazı resimlerinde Albert'in çektiği fotoğraflardan yararlandığı görülebilir.¹⁹ Beş ay süren gezinin ekibi İskenderiyeden başlayıp Sina Yarımadası, Petra, Kudüs, Ölü Deniz ve Şam'dan geçerek Beyrut'a ulaştı. Bu gezi Albert'in Doğu sanatına ilgisinin başlangıcı oldu ve koleksiyonunu bu eserlerle zenginleştirdi. Albert, Mart 1888'de Dekoratif Sanatlar Müzesi'nde Gérôme'un yerine geçti ve burada bir Doğu Sanatları Odası oluşturdu. Bugün Albert'in koleksiyonundan parçalar Louvre Müzesi, Paris'te Dekoratif Sanatlar Müzesi, Lyon'da Güzel Sanatlar Müzesi ve Lyon'da Tekstil Müzesi'nde görülebilir.

Adolphe Goupil'in şirketini aile şirketine dönüştürme çabalarında son yıllardaki ortağı Léon Boussod'nun (1826-1896) da katkısı oldu. Boussod oğlu Étienne'i (1857-1918) Marie Goupil ve Jean-Léon Gérôme'un kızı Jeanne Gérôme (1863-1914) ile evlendirdi. Şirketin gelecekteki ortaklarından René Valadon (1848-1921) 1875'te Léon Boussod'nun kızıyla evlendi ve 1878'de Goupil şirketine katıldı. Bir

diğer oğlu, Jean Boussod (1860-1907) da 1887'de aile şirketine katıldı. Onu Boussod'nun diğer damadı Léon Avril (1856-1942) izledi. Şirketteki aile bağları, Adolphe Goupil emekli olduktan sonra da Goupil & Cie'nin uluslararası sanat ticaretinde güçlü kalmasını sağladı.

Goupil'in Halefleri

Büyük oğlu Léon'u 1855'te kaybeden Adolphe Goupil, 1884'te ikinci oğlu Albert'i de kaybettikten sonra emekli olmaya karar verdi. Şirketi devredebileceği bir oğlu olmadığı için, Boussod-Gérôme ve Boussod-Valadon arasındaki evlilikler şirketin gelecekte de sanat piyasasındaki önemini korumasının teminatı oldu. Léon Boussod 1856 yılında, René Valadon 1878'de şirkete dahil olmuştu. 1884'ten itibaren şirket tamamen Boussod ve Valadon'un yönetimindeydi. İsim böylece Boussod, Valadon & Cie oldu ancak müşterileri ve halk hâlâ şirketi Goupil ismiyle biliyordu. Şirketin tam ismi "Goupil & Cie – Boussod, Valadon & Cie Halefleri" oldu. Boussod ve Valadon, Goupil isminin dünya çapında tanınmasından ötürü şirketin isminde yer almaya devam etmesini istediler. Yeni ortaklar Paris'te Opera Meydanı, Chaptal Sokağı ve Montmartres Bulvarı'ndaki şubeleri açık tutup Capucines Bulvarı 24 numarada yeni bir şube açtılar. 1893'te ana merkez Capucines Bulvarı 24 numaraya yerleşti. 1896'da Léon Boussod'nun ölümünden sonra René Valadon yöneticiliği devraldı.

18 Kaya, a.g.e., s. 76.

19 Sylvie Aubenas, "Albert Goupil (1840-1884)," *Bibliothèque Nationale de France*, heritage.bnf.fr/bibliothequesorient/en/albert-goupil-art-en.

12 Jean-Léon Gérôme, Atelier Nadar, 1900, BNF 4-NA-235

Boussod ve Valadon selefleri Adolphe Goupil'in zamanında yerleşen uygulamaları devam ettirdi. Baskı ticaretiyle uğraşıyorlardı, özellikle Paris Salon'larındaki popüler sanatçıların işlerinin reproduksiyonlarıyla ilgileniyorlardı. Hem Paris hem de yurt dışındaki müşterilerini memnun etmeye yönelik bir envanter oluşturdular. Aynı zamanda leke baskı tekniği üzerine yoğunlaştılar. Şirketin önceki yıllarda envanterine yaptığı Barbizon okulu, izlenimciler, Hollandalı ressamın manzara eserleri gibi ilaveler de Goupil'in emekliliğinden sonra, Boussod ve Valadon önderliğinde şirketin gideceği yön için temel oluşturdu. Valadon, ressamın ünü 1880'lerde artmaya başladıktan sonra Claude Monet'nin eserleriyle özellikle ilgilenmeye başladı. 1887'de Edgar Degas'nın eserlerini satın aldılar.

1886'da Boussod, Asnières'de firmanın fotoğraf stüdyosunu kurdu. Fotogravür ve fotoğraf teknikleri üzerine olan çalışmalarıyla Légion d'honneur

şeref nişanına layık görüldü. Bu çalışmaları daha önce 19. yüzyılda baskıcılığın yeniden canlanmasıyla geç 19. yüzyılı karakterize eden toptan reproduksiyonlar arasında bir bağ kurmuştu. 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında Goupil & Cie aynı zamanda büyük boy siyah-beyaz ya da renkli resimler içeren dergiler de basıyordu: *Le Théâtre* (1898-1914), *Les Modes* (1901-1937) ve *Les Arts* (1902-1920).

1897'de kurum iki şirkete ayrıldı: sanat tüccarları "Boussod, Valadon & Cie, Goupil & Cie'nin Halefleri" ve basım-yayıncı "Jean Boussod, Manzi, Joyant & Cie, Goupil & Cie'nin Halefleri." 1888'de Boussod, Fransız-İtalyan baskı mühendisi, mucit ve yayıncı Michel Manzi (1849-1915) ile Fransız eleştirmen ve sanat tüccarı Maurice Joyant'ı (1864-1930) ortak olarak almıştı. Michel Manzi, Napoli ve Turin'de askerî okullarda okumuştü ve Turin'de toğrafya profesörü olmuştu. 1872'de Paris'e taşındı.

13 Albert Goupil'in Şark Salonu,
1881-1884 Bibliothèque de l'Institut national d'histoire de l'art, Jacques Doucet koleksiyonu, 4 Phot 021-37.

Burada Federico Zandomenoghi, Giovanni Boldini ve Giuseppe De Nittis'in de dahil olduğu diğer İtalyan asıllı Parislilerle bir çevre kurdu. Manzi 1881'de Adolphe Goupil ve Vincent van Gogh'un heliogravür stüdyosunun başına geçti. Bu stüdyoda tipogravür tekniğini mükemmelleştirdi. 1896-98'de arkadaşı Edgar Degas'nın eserlerinin bu yöntemle bir albümünü yaptı. Joyant, Montmartre Bulvarı 19 numarada Theo van Gogh'un yerine geçmişti. Fransız ressam Jules-Romain Joyant'ın (1805-1854) yeğeniydi. Joyant da Monet'nin ve diğer izlenimcilerin eserlerini satın almaya devam etti. Joyant, Fransız sanatçı Henri de Toulouse-Lautrec'in (1864-1901) yakın arkadaşıydı. İkisi 1872-73'te Lycée Fontanes'da tanışmışlardı.

Léon Boussod'nun 1907'deki ölümü üzerine Manzi ve Joyant, Ville-l'Evêque Sokağı 15 numarada kendi galerilerini oluşturdular. Goupil'den sonra halefi olarak devam eden şirketler 1917 ve 1921 arasında tasfiye edildi. Manzi'nin ölümünden sonra finansal zorluklar nedeniyle Joyant 1919'da galerinin finansörlerine ödeme yapabilmek için Manzi'den kalan bütün varlıklarını sattı. Yayınevinin fonlarını 1921'de Vincent Imberti aldı. Boussod, Valadon & Cie ise 1919'da faaliyetlerine son verdi. Jean-Baptiste-Camille Corot, Jules Dupré ve Charles-François Daubigny gibi önemli sanatçıların ve izlenimcilerin eserlerinin de dahil olduğu koleksiyon aynı yıl Georges Petit'de açık arttırmayla satıldı. Envanter defterleri günümüzde Amerika'da, Getty Araştırma Enstitüsü'nde bulunmaktadır.

Kaynakça

- Aubenas, Sylvie, "Albert Goupil (1840-1884)," *Bibliothèque Nationale de France*, heritage.bnf.fr/bibliothequesorient/en/albert-goupil-art-en
- Kaya, Gülsen Sevinç, "Dolmabahçe Sarayı İçin Goupil Galerisi'nden Alınan Resimler," *Osmanlı Sarayı'nda Oryantalistler*, TBMM Milli Saraylar, İstanbul 2006.
- Penot, Agnès, "The Perils and Perks of Trading Art Overseas: Goupil's New York Branch," *Nineteenth-Century Art Worldwide*, 16-1 (İlkbahar 2017).
- Roberts, Mary, *İstanbul Karşılaşmaları*, çev. Zeynep Rona, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016.

Vincent Van Gogh'tan Theo Van Gogh'a mektuplar, vangoghletters.org/vg.

Wright, Helena E., *Gérôme and Goupil: Art and Enterprise* kitap incelemesi, *CAA Reviews*, 1 Mayıs 2001, caareviews.org/reviews/409.